

“Ancak yersiz yurtsuzlaşarak özgürleşebiliriz”

Radikal Kitap Eki

Oylum Yılmaz

Dört öykü kitabının ardından, bir kriz anının yıllara yayılan öyküsünü kaleme aldığı ilk romanıyla okurlarının karşısına çıkıyor Müge İplikçi. Biçim olarak postmodern, içerik olarak klasik bir roman olarak tanımladığı ‘Kül ve Yel’de yersizyurtsuzlaşmış bir ailenin dramını anlatan yazar, toplumsal hafızayı eleştirirken dilin ve hayal gücünün sınırlarını zorluyor

Kriz anı, belki de hayatta bir kez yaşayacağınız bir travma... Fiziksel ya da ruhsal fark etmez; toplumsal ya da kişisel fark etmez. Önce toza dumana, küle bulanıyor her yer, her şey. Kriz denilen, acı denilen, felaket denilen şeyin ta kendisi bu, bu her yere saçılmış küller. Sonra bir yel gelip dağıtır külleri, yeryüzünün ve zihnin her yanına. Unutuş başlar yavaş yavaş, insan unutmadan yaşayamaz çünkü. Hatırladıklarımızdır artık tüm yaşadıklarımız, tüm olanlar. Ortada ne kül kalır ne de yel. Sadece biz, sadece kendimiz...

Dört öykü kitabının ardından Müge İplikçi içinde işte böyle bir kriz anın yıllara yayılan öyküsünü kaleme aldığı bir romanla, ‘Kül ve Yel’le, okurlarının karşısına çıkıyor. Külleri dağıtan yellerin, birbirinin içine giren hatırlayışlar ve unutuşların, gizemli dehlizlerin, manolya ağaçlarının, yangınların ve farelerin cirit attığı bir hikâyeye anlatıyor bize. Yelkovankuşu’nda yaşayan göç etmiş bir ailenin yersizyurtsuzlaşmış bireylerinin dramlarını, toplumsal, kalıtımsal ve bireysel hafızamızın içinden izlettiriyor.

Alzheimer hastası büyükanne Fehime’nin gelip giden hafızasıyla, bu hafızasının işleyiş biçimiyle aktarıyor hikâyesini İplikçi. Babasını öldüren Şerif, kendini yakarak intihar eden Bedia, kızlarına cinsel tacizde bulunan baba, bütün bunlara göz yuman anne Melek ve bu ailenin tarihini hatırlayan, yanlış hatırlayan, unutan Fehime. Büyük şehre yerleşerek yersizyurtsuzlaşan bu aile bireylerinin arayışlarının tam ortasında çıkan büyük bir yangın.

‘Kül ve Yel’de her şey şimdiki zamanda geçiyor, tıpkı belleğimizde olduğu gibi. “Yeryüzünde anlatılmadık bir hikâyeye kalmadığı için neyi değil, neyi nasıl anlattığınız önemli” diyen Müge İplikçi’ye göre konu olarak klasik, biçim olarak postmodern bir roman kabul edilebilir ‘Kül ve Yel’. Altmetninde toplumsal belleğe ve sistemin tüm kurumlarına karşı eleştiri yüklü olan bu romanda okuyucusunu şehirle, göçle, içinde yaşadığı toplumla birlikte unuttuğu ve hatırladıklarıyla yüzleştirmeyi amaçlıyor İplikçi. Dili, sınırları ve sistemin tüm kurumlarını yokluyor, zorluyor. Ve deneysel bir metin olarak adlandırdığı bu romanla birlikte bizleri, yersiz yurtsuzlaşmaya, yani özgürlüğe çağırıyor.

- Kül ve Yel’de öncelikle kendi dil evrenini, kendi akışını ve üslubunu okuyucuya zorlayıcı bir ifadeyle adeta dayattığın hissediliyor. Zor bir metinle karşı karşıya olduğumuzu daha baştan haber veriyorsun. İlk sayfalara aşılması güç bir eşik inşa etmişsin sanki.

‘Kül ve Yel’i yazma süreci boyunca metnin zor olduğunu, bir roman için çok fazla karaktere yer verdiğimi düşündüm ve bundan dolayı tedirgin oldum açıkçası. Dolayısıyla okura, bazı mesajlar içeren üstü örtülü bir önsöz yazmayı uygun gördüm ve yazdım. Burada anlatılacak hikâyenin bir klip çevresinde döndüğünü, romanın kahramanının Şerif diye biri olduğunu, Şerif’in ne tür bir ailede yaşadığını, ne tür seçimler

yaptığımı ve zamanlar arasında nasıl kaybolduğumu küçük ipuçlarıyla verdim. İlk sayfalarda bu kitabı okumakla okumamak arasında bocalayan okuyucu bu ipuçları ve mesajlar aracılığıyla kendi yolunu bulabilir ve isterse eğer eşiği atlayabilir.

- Roman boyunca okurla sürekli bir ilişki içindesin, sanki onunla birlikte okuyor ve yazıyorsun...

Aslında kitap boyunca üçüncü tekil şahısın ağzından yani Fehime'nin belleğinden süzülenler aracılığıyla olup bitenleri okuyoruz. Ben bu şekilde her şeye hakim, her şeye kadir anlatıcı tipini yenmeye çalıştım diyebilirim. Diğer kitaplarımdaki deneyselliği burada da sürdürdüm. Üstelik tür gereği daha rahat hareket edip daha rahat oynayabildim. Romanda tüm yazılanlar Alzheimer hastası Fehime'nin aklından geçenler olsa da, anlatıcı sürekli değişiyor ve değişirken de otoritesini giderek yitiriyor. Her bölümde yitirışı daha net görebiliyoruz. Bence edebiyat yapıtlarında başımıza iş açan, okur ile yazarın arasını daha da açan anlatıcı otoritesini yenmemiz gerekiyor.

- Çağdaş edebiyatın gündeminde de bu var zaten değil mi?

Evet. 'Kül ve Yel' de tam anlamıyla bu zamanın içinden çıkmış deneysel bir kitap. Hatta postmodern bir roman da diyebiliriz. Ben de kendimi postmodernizme yakın bir yazar olarak niteleyebilirim. Ama bir ailenin dramını anlatan bu roman konu itibarıyla aslında klasik edebiyata da giriyor. Ya da şöyle söyleyebiliriz; biçim olarak postmodern, içerik olarak klasik bir roman 'Kül ve Yel'.

- Romanda hem toplumsal hem kalıtsal hem de kişisel bellek aynı anda sorgulanıyor.

Bu kitap boyunca hatırlamak ve unutmamanın aynı kutuplar olduğunu savundum ben. Çünkü ikisi de belli kurallar çerçevesinde işliyor. Gerçek hatırlamayı ya da gerçek unutmamayı elde etmemiz için kriz anlarına ihtiyacımız var. 'Yıkık Kentli Kadınlar' üzerine çalışırken kriz anlarında insanların yaptıklarına, yaşadıklarına, verdikleri tepkilere şahit oldum. Orada gözlemediğim ve ilgimi çok çeken bellek yitimleri bu kitabın da çıkış noktası oldu. Kriz anlarında yaşananların, hakikatin bir süre sonra küllerin üstüne esen yelle birlikte -haklı olarak unutulduğunu gördüm. İşte bu göğüslemesi çok zor olan kriz anlarını Fehime hayatında iki kez yaşamış biri, üçüncüsünde ise ölüme çok yaklaşıyor.

- Romanda hakikatin bellek yitimiyle bulunacağını söylüyorsun, burada toplumsal bir eleştiri de var galiba?

'Kül ve Yel'nin altmetninde çok ciddi bir toplumsal eleştiri olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Ben medyasından akademilerine kadar unutmakla haşır neşir bir toplum olduğumuzu düşünüyorum. İlişkilerimizde de, gündelik hayatlarımızda da -miş, -miş gibi yapıyoruz, var-mış gibi yaşıyoruz. Sahiciliğimizi giderek yitiriyoruz. Ama yine de çok karamsar değilim. Yani hakikat dediğimiz şey Kaf dağının arkasında değil, uzaklarda aranan ve kaçılan hakikat çok yakınlarda, içimizde bir yerlerde.

- Romanda anlatılan ailenin her üyesi son derece sorunlu. Ve senin kurduğun bu ailede hiçbir şey görüldüğü ve susulduğu gibi değil.

Fehime'nin ailesi son derece sorunlu, büyük krizler yaşamış bir aile. İlk etapta belki göze biraz abartılı gelebilir ama, her gün gazetelerin üçüncü sayfalarını açtığımızda benim anlattıklarımın kat kat üstünde, bu kadar da olamaz dedirten o kadar çok olayla karşılaşıyoruz ki. İnanılmaz dediğimiz şeyler gerçek olabiliyor. Üstelik sadece ailede değil, sistemin diğer tüm kurumlarında da bu tip aksaklıklar var. Ve elbette üstü kapatılıyor.

- 'Kül ve Yel'de son derece kapalı ve sembolik bir anlatım kullanıyorsun. Fehime'nin belleğinde yitenler gibi sen de sanki okurun üzerine kapatıyorsun hikâyeni.

Bu amaçlı olarak yapılmış bir şey. Şimdi siz de unutacaksınız demek. Unutmak ve hatırlamanın sistematiğiyle ilintili. Romanın kronolojik bir kurguya sahip olmamasının, yalnız ve yalnızca şimdiki zamanda geçmesinin sebebi de bu... Bence neyi anlattığım değil, artık neyi nasıl anlattığın önemli. Ben de bunun arayışı içindeyim. Anlatılmadık bir hikâyeye kaldığını sanmıyorum yeryüzünde. Ve bu yüzden de biçimle oynuyorum. Benim dille, dilin kendi yapısıyla sorunum var öncelikle. Dil bir kurallar bütünü ve bu kuralların kökü nereden geliyor, kültürle ideoloji arasında nasıl bir bağ var ve dil burada nasıl bir işleve sahip, neden analitik düşünmemiz isteniyor? Neden bir başlangıç, gelişme ve son olmak zorunda edebiyat yapıtında? Oysaki bellekte böyle bir şey yok, düşünce böyle bir şey değil. Bilinç akışı dediğimiz şey sen

nihayet vermedikçe sonsuza karar sürebilir. Ama dil bunu derleyip topluyor. Benim sorunum da bu. Bu kuralları zorlayabilmek.

- Romanda hikâyeyi bugüne bağlayan en önemli öğenin Irak Savaşı olmasının sebebi nedir?

Çok etkilendim çünkü. Irak Savaşı -asında her savaş gibi tamamen haksız bir savaştı. Çok yakınımızda olması ve bizim hiçbir şey yapamamız ağır geldi bana. Ve bu çaresizliğe karşı ben de onu yazarak bir tepki vermiş oldum. Elimden gelen buydu. Kitabın karamsar yönü de buradan geliyor aslında. Hikâyedeki cevapsızlığın nedeni bu savaş.

- Numen, Medar, Küsuf, Yelkovankuşu... Biz sanki nereler olduğunu biliyoruz ama özellikle mekân isimleri neden böyle farklı?

'Sanki' olarak kalması için. Bütün insanlar ve ülkeler arasındaki ilişkilerde hiyerarşinin, güçlü olanın altta kalana güç uyguladığı aşikar, bunun için illa ki bildiğimiz adlara gerek yok. Ama kullandığım bu adların kendilerine göre anlamları da var. Mesela kökenini hatırlamıyorum ama Numen, akli temsil ediyor. Küsuf, gün tutulması demek, akıllarımızda ve duygularımızdaki tutulmaları temsil ettiği için burada kullanıldı. Yelkovankuşu ise 'yel'i, 'yelikovan'ı ve zamanı içeriyor. Zamanı kovarsak yeli de belki kovabiliriz gibi geldi bana.

- Romanın bir yerinde aile bireylerinden biri Batının yanlış yön olduğunu ve asıl olarak Doğuyu bulmamız gerektiğini söylüyor. Sence Doğuyu bulmak için hâlâ ümit var mı?

Hayır, mümkün değil. Ve ben Batıcılık kadar Doğuculuğun da tehlikeli olduğunu düşünüyorum bizim için. Bugün geldiğimiz noktada herkes kendi Doğusunu ve Batısını bulmalı, kendi yönünü tayin etmeli. Ama kahramanlarım böyle hissediyorlar. Onlara ancak bunu söyletebilirdim. Benim politikam ise yersiz ve yurtsuz olmaya dair. Yersizyurtsuzlaşarak özgürleşebileceğimize inanıyorum.

13.02.2004